

Ileston (Charleston) prvič v Evropo v 7 žakljih z bombažem zanesel; v letu 1784 se ga je pa le 71 žakljev iz dežele izpeljati zamoglo. Tako malo se je, kakor se v Petermanovem zemljopisu bere, še pred 73 leti pavole pridelalo, ktera zdaj rokam na milijone opraviti dá. Od 1400 milijonov funtov, kar se sedaj pridela, je napravijo same združene ameriške države okoli 1000 mil. funtov, od koder se je leta 1855 na Angleško 681.629.424 funtov; iz izhodnih Indij pa 145.179.216 funtov pripeljalo.

Slovanske narodne pesmi.

Leta 1850 je izdala slavnoznana ponemčiteljica Serbskih narodnih pesem, gospa Talvj pregled literature vseh slovanskih narodov v angleškem jeziku v Novem Jorku pod naslovom: *Historical view of the languages and literature of the Slavic Nations with a sketch of their popular poetry*. Te bukve je ponemčil in na svetlo dal 1852 dr. B. K. Brühl. Na koncu knjige je pridjan občert narodne poezije slovanskih narodov. Iz tega bomo nekoliko posneli za naše častite bravce.

Prava národna poezija pri vseh evropskih narodih umira. V kakem samotnem kotu se še kaka skrita cvetka dobí. Pri narodih slovanskega plemena pa še živi, zlasti pri Serbih. Dolgo časa učeni niso vedli za ta zlati zaklad. Nemec Herder ga je prvi zasledil in nekoliko odgernil, ali še le zadnje leta je bilo mogoče, ga nekoliko bolj na tanko pregledati.

Národna poezija slovanska je še nima zgodovine. Dokaj skrivnosti polnih donov se nam glasi clo iz starodavnih časov paganstva kakor zvonjenje zvonov od daleč brez medsebnega vjemanja in kakor da bi v zraku na pol obrneli. Druge pripovedi nas pa precej opominjajo, da so iz Azije domá. Ohranile so se pa in ohranjujejo se tako, da jih rod od roda prejema in toraj pozabljivosti varuje.

Znano je, da so narodi slovanski že od nekaj radi prepevali. Prokopij pripoveduje, da so Gerki napadli Slovence, pravi, da se Slovenci niso nadali napada, ker so se s petjem omamili (bell. goth. 3. 14.). Ruski zgodovinar Karamzin pripoveduje, da je našel pri bizantinskih zgodovinarjih zapisano, da so nekaj Gerki v vojski z Avari okoli 590. leta vjeli tri Slovence, ki so bili poslani h kanu Avarskemu. Imeli so namesti orožja nekake gosli. To je pa sploh znano, da so Slovani jako muzikalni. Šafařík pravi: Kjer je le kaka Slovanka, tam je gotovo tudi petje; hišo in dvor, goro in dolino, travnike in loge, verte in nograde, vse vse napolnujejo z glasovi svojih pesem. Trudni, potni, lačni in žejni na večer od dela gredoči, oživljajo tihoto večernega mraka s svojimi melodičnimi popevkami. Národna poezija med narodi slovanskimi se je pa zato tako čisto ohranila, ker njih slovstvo ni preveč bogato in ker priprosto ljudstvo le malo pozná to slovstvo.

(Dalje sledi.)

Pripoved o Kraljeviču Marku.

(Dalje.)

Kulu zidje črni Arapin pokraj morja ravnoga. Gda ju je lepo zezidal ter visoko podigel, ovak nji besedi: lepo, moja kula, lepo sem te zezidal ter visoko podigel, ar nemam oca ni majke, ni brata, ni sestre, niti moje ljube, koji bi se po tebi prošetali. Neg imam jednu ljubu, kčer cara Solimana. Ja mu budem pisal list knjige bele, pak mu pošljem po črnem Tatarinu, ar ako mi ju ne če dati, naj mi se na mejdan postavi. Piše list knjige bele, pak mu pošlje po črnem Tatarinu. Gda je prečtel list knjige bele, grozno suze lije ter dolazi k njemu carica Solimanica, pa ga zapita: kaj se plačeš, car Soliman? višeput su ti listi dohajali, ter nisi grozne suze lejal. Kakova nevolja tebe obuzima?

A on ji ovak govori, da mu piše črni Arapin, da, ako mu ne dá svojo kčer, mu se na mejdan postavi; a kak bi se mu na mejdan postavil? A ona mu veli, naj piše list knjige bele Kraljeviču Marku, naj on dojde, da bude mu dal sedem tovorov blaga. Piše list knjige bele, pak mu pošlje po črnem Tatarinu. Gda prečteje Kraljevič Marko list knjige bele, vrlo se nasmeje: aj Boga tebi; car Soliman, kaj bu meni tvoje blago, gda mi skine črni Arapin z ramena glavu? i nit ne veli pojti ili nejti. A car Soliman željno dočekiva Tatarina, koj mu je donesl glasove, da Marko rekel je, da niti pojti niti nejti. Nato bil je žalosten car, da nema takovoga človeka, koj bi mu jedinu kčer oslobodil. Dojde drugi list od črnoga Arapina, da mu dade kčer, da ako, mu je ne dade, postavi mu se na mejdan. A ov čteje, grozne suze leje. Nato dojde njegova jedina kčerka, te ga popita: da kaj se plačeš, car Soliman? višeput su ti listi dohajali i nesi grozne suze lejal. A on ji odgovori: draga čerka, vidiš da mi piše črni Arapin, ako te mu ne dadem, naj mu se na mejdan postavim, a kak očem se mu postaviti ja siromak. Znaš, dragi oče, da je jeden junak Kraljevič Marko. Piši mu, da mu daš devet tovorov blaga, naj dojde i naj mu se on na mejdan postavi. Piše car Soliman Kraljeviču Marku list knjige bele, pak mu pošlje po črnem Tatarinu. Gda je prečtel list knjige bele, vrlo se nasmeje: ei, Boga tebi, car Soliman, da kaj bu meni tvoje blago, gda mi skine črni Arapin z ramena glavu? Na to ne reče pojti ili nejti. Gda je došel črni Tatarin, veli, da Marko kaže niti pojti niti nejti. Na to žalosten car ne zna, da kaj će činiti. Dojde pak tretji list od črnoga Arapina, da bu on došel i naj se pripravi, da mu dade kčer dobru ili zlomu voljum, i da 'si mejani i dučani moraju biti pred njegovim strahom zaprti. Na to car Soliman čteje, grozne suze leje. Dojde čerka: kaj se plačeš, car Soliman? višeput su ti listi dohajali, ter nesi grozne suze lijaj. Kakova te nevolja popada? Vidiš, draga čerka, da mi piše črni Arapin, da, ako te mu ne dam, postavim mu se na mejdan; a kak očem se mu postaviti, ja siromak. Piši, dragi oče, Kraljeviču Marku, naj on dojde, i obečaj mu dvanajst tovorov blaga i takovu košulja, koja ne je predena, niti tkana, niti izlejana, neg samo iz suhoga zlata napravljena, i takovu guju, kaja drži balčak vu zubi in na balčaku zlatnu košaricu, v ovi košarici dragi kamen, poleg kojega more se večerati o pol noći kak o pol beloga dana.

On napiše list knjige bele pa pošlje po črnem Tatarinu Kraljeviču Marku; i ovo mu je 'se obečal, kaj mu je čerka kazala. Gda Marko list knjige bele čteje, vrlo se smeje pa besedi: ei Bog tebi, car Soliman, da kaj bu meni tvoje blago, gda mi skine črni Arapin z ramena glavu. I onda niti veli pojti ili nejti. Na to dojde list knjige bele od črnoga Arapina, da je vre Arapin spravlil tristo junakov samih srebrnjakov i to zbirnih junakov. Onda besedi Kraljevič Marko svojem šarcu konjiču: ei šarec konjič, dobro moje, znaš dobro, da mi moraš biti veren, ar ako mi ne buš, odsečem ti vu kolenih noge, i da se mi držiš junački. A šarec mu odgovori, da brže sedla i vuzjaše, da idu brže, i da je vre črni Arapin blizu. Marko ga obsedla i vuzjaši i ide vu grad, gde caruval je car Soliman. Nu gda je vre doznal, kojim putem dojdou Arapini, postavi se k jednomu mladomu mejandjiji, govori kucajuči na vrati: odpri i nosi vina. A ov se vustavlja, da ne sme točiti, ar moraju biti 'si mejani i dučani pred črnoga Arapina strahom zaprti. A ov mu delija veli: ti meni moraš donesti, ar ako mi ne doneseš, odsekel bum ti glavu do ramena. Mejandjija vidil je, da ne bu drugač, moral je donesti kupu vina. Marko pol izpije pol pa šarcu dá. Onda nosi dve kupe, jednu Marku, drugu šarcu. A zatim odišel je Marko vu bašču, da si rezvidi.

Gda dojde, vidi poleg potoka devojk vuzbuje mu misleči, kaj ji je, da se tak mило plače i besedi: ei, moja vodica, voliša ja vu tebi prebivati, neg črnemu Arapinu za ledji ležati. Marko gde vidi, da je čerka Solimanova, veli:

Slovanske národne pesmi.

(Dalje.)

Preden se bo kaj natančnega o tem govorilo, treba je, da se vsak bravec kakoršne koli enostranosti odpove. Res je, da so človeški čuti povsod ravno tisti, ali mi imamo v sebi več umetnih in prisvojenih čutov, kakor sami mislimo. Kakor mnogo mnogo je v národni poeziji pesem o ljubezni, vendar ne misli, da bi zasledil kako romanco med njimi. Romanca je svoj kal pognala iz kerščanstva in se razcvetla med nemškimi rodovi. Ljubezen, ki jo slovanske pesmi prepevajo, je naravna, je serčna, in razodeva kipeči čut človeških persi v celi različnosti nježnih nagibov in žarečih strasti. Nikoli ni visoka, vselaj je naravna, vselaj priprosta in bolj živa in čista pri ženskih, kakor pri moških. Tudi možke ali heroiske pesmi slovanskih narodov nimajo kaj prida tiste vitežnosti, ki je lastna narodom bolj proti zapadu. Pravi junaški pogum vojvodov in bojarjev ni slavohlepna pogumnost, ampak možakost, tista moč Homerovih junakov. Göthe je rekel, da je serbski junak Kraljevič Marko živ absolutin heroizem. Ali Marka ni bilo nikakor sram bežati, če je na takega močnejega od sebe naletel. Tako je po naravi, in le umetna slavohlepnost jo more prekositi.

Če hočeš, da boš popolnoma narodno poezijo slovansko zavžival, treba je, da odložiš vse svoje navadne misli in mnenja. Treba je, da se v mislih preseliš pod tuje podnebje, v katerem so se od nekaj izhod in zahod in sever in jug na čuden način strinjali. V slovanski poeziji boš dobil vse pomešano med sabo, mehkoto azijsko in terdo moč evropsko, turški fatanizem in živo moč kerščanstva, zatiranih hlepnost po meščevanju in vdano podložnost podverženih. Pravico in krivico bo treba, da boš gledal z drugimi očmi, kakor jo morebiti s svojimi gledaš. Če si Britanec, zdelo se ti ne bode čudno, če bereš, postavim znano škotsko balado Lady Barnard and Little Musgrave, pa vidiš, da pesem zagovarja prešestvo nekako s tem, da so hudobneži nesrečno poginili. Beri pa serbsko narodno pesem, vidil boš, za kako veliko in strašno pregreho se ta stvar ima. Pravi kerščan mora meščevanje in silo sovražiti. Serbska pesem pa ti to oboje slavi in mirno pripoveduje celó grozovitne divjačnosti, ki delajo, da nam kri po žilah zastaja. Take so zlasti starejše serbske pesmi. Ki so bolj iz novega, časa, so že manj grozovitne in manj osvetoželjne. Še čistiša moralnost pa veje v bolj malih ženskih in bolj liričnih pesmih, katerih imajo vsi slovanski narodi sila mnogo in ki očitno kažejo, da so vse iz enega občnega vira. V teh ženskih pesmicah boš dobil naj nježniše čute človeškega serca. Le te male pesmi (ženske imenovane) se dajo nekoliko primerjati z baladami drugih narodov.

Izmed vseh slovanskih narodov imajo samo Serbi več epične pesmi, (ki se možke ali junaške imenujejo). Tudi drugi narodi nimajo nič kaj takega, ali pa, kar imajo, je, bi djal, jek od poprejšnjih časov. Laške storie brez konca in kraja so res daljše od serbskih, ali teh ne gre nikakor s serbskimi primerjati.

Škotske, nemške in švedske národne pesmi so zelo dramatične; slovanske je nimajo te lastnosti celó nič ali pa le čisto malo za spoznanje. Se celó pogovorov med dvema je malo dobiti, k večjemu tedaj, kadar se kaj pripoveduje.

(Dalje sledi.)

Svarilno in podučno.

Hudodelnik.

Žalosten izgled napačne otroške odreje.

V.

Tamna in viharja je zimska noč; — zvezdic ga ni sledú, sever brije s sneženih gorá ter veže močvirja in potoke v ledéne sponé. Merzlo, pa vedro je.

V osamljeni neki ulčici skoraj na kraji mesta stoji majhna nesnažna hišica. Streha ji je skoraj vsa razpadla, zidovje je od zvonaj poškodovano in nečedno, od znotraj pa stene gole in od dima vse sajaste. Dve majhni oknici bi prav za prav imele spuštati svetlobo v revno stanico; — bile ste sicer nekaj vloženi s steklenimi šipami, al zdaj ste z nesnažnem popirjem raznih barv. Oprava po hiši je ravno tako slaba in siromaška, stara in na pol polomljena. Lampica, na pol polna nesnažnega, žaltovega in smerdljivega olja, berli na polomljeni mizici, kateri se pozná, da je nekaj polikana bila. Pri ti berleči lampici sedí pozno v noči mlada žena ovenjenega, osušenega in bledega lica. Vidi se ji, da, neprestano kašljajoča, vene in hira ter ni upati, da bi še dolgo živelá.

Poleg žene leži v borni postelji dete, spavajoče in sladko se na smeh deržaje. Blagor ti, dete, ker ne poznaš svoje hude revšine; pa še bolj blagor ti, ker ne poznaš svojega roditelja! Ako bi ga poznalo, bi gotovo ne spalo, še manj pa bi se tvoje rudeče ličica in žnablica deržale na smeh; čulo bi in jokalo s svojo materjo vred. Še drugo detice derži mati pri svojih persih, pogosto ga pritiskajoča k svojemu žalostnemu sercu in globoko zdihajoča iz dna onemoglih pers.

In zakaj sedí ta bolna žalostna žena s svojimi otroci tako kasno v noči in sama? Morebiti sirota nikjer nikogar nima? — Imela je starega očeta, al zdaj ga več ni; — žalost in sramota ga je umorila in zdaj počiva v hladnem in tišem grobu — zavoljo hčere! Imela je svekervo (mater svojega moža), pa tudi ta že počiva v črni zemlji pod zeleno travo. Prežalostna mati ni zamogla preživeti zgube svojega premoženja, tudi ni imela moči, prenesti razujzdanost svojega jedinka. Začela je hirati in veniti od dušnih bolečin ter šla pod zemljo. — Ima pa pomilovanja vredna žena tudi moža, očeta onih dvéh nekajh otročičev. Pa kje je on? — saj nas prislovica uči, da v nevoljah in nesrečah še le se pokaže prava ljubezen, prijateljstvo in zvestoba. Kaj ovira moža, da ni pri bolni ženi in nekajh otrocih? V društvu je. — V vinu utopiti želi svoje skerbí, zakvartati svojo hudo osodo in v šumu in hrupu pozabiti svojo propast. Žena ga čaka, otroci v hladni sobi zmerzujejo in stradajo, med tem ko nečloveški oče pije in kvartá. Je li mogoče, da mu je serce tako kamnito ali zverinsko, da ne občuti očetovske in zakonske ljubezni in usmiljenja, ko se poverne iz kerčme ter vglada bolno ženo in svoje nedolžne nejake otročiče? Pripetilo se je sicer že večkrat, da je hudobnež jokál, obetal poboljšati se, sklepal vdariti po drugem potu in gnjusil se nad svojem vladanjem. — Pa v jutro? — v jutro zopet je iskal navadno društvó, v katerem je postal malopridnež in zapravlil vso svojo srečo. —

Učimo se iz tega lahko, kako težko je zapustiti svoje hudobne strasti, kadar se razproste in ukoreninijo. Če bi bil Jefrem v svoji sreči se zgodaj naučil berzdati hude poželenja in bi se ne bil družil z malopridnimi in hudobnimi tovarši, ne bil bi nikdar postal hudodelnik, ampak stopal bi bil po stopnjah svojega očeta in bil bi zdaj premožen in spoštovan mestljan, srečen človek, srečen oča in mož! —

Malopridnež, ne nadaj se dobrega na zemlji! —

(Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Železnikov 12. vel. travna. Večkrat že sem hotel omeniti v „Novicah“ neke zlo nevarne navade, katero imajo pastarice v nekterih krajih po Gorenskem; — rečem nevarne navade, ker ona taistem življenje pri paši stavi slednji trenutek kakor kapljico vode na od vetra mejani vejici. Vidi se namreč pogosto, da pastarice ženejo po 2, tudi 3 in 4 krave po mejah ob njivah na pašo, in da živina v škodo ne vhaja, imajo vsako na svojo vervico natvezeno. To je sicer prav, al kar je pri tem zlo nevarnega, je to, da si

nil. To se je posebno na češpljevem drevju vidilo. Dokler so se te živalice s tako serditostjo preganjale, je ni bilo češplje skorej nikjer zavohati; kmali po omenjeni vojski so jele pa vnovič tako roditi, da so se jim veje kerhale in lomile. V nekem bližnjem kraju, komaj eno uro hodá od mojega doma, kjer je bila sadjoreja, posebno pa češnja, na visoki stopnji, so se vrabci še pred kakor pri nas zaterati jeli in ker je to pokončevanje tudi delj časa, kakor v mojem kraju, v eno mer terpelo, ni bilo poslednjič skor nobenega sadja zagledati, akoravno imajo verte žlahnih drevés vse polne. Tudi jez sem vrabce po polji in vertu rad s strelom, kar sem mogel, strašil in preganjal, dokler se nisem njih koristi do dobrega prepričal. Zdaj pa jim tudi rad dam mir, ker vém, da so mi več v korist kakor v škodo, akoravno kakošno češnjevo vejo oberó in na polji kako periše zernja požrejo. Le želeti je, da bi vrabec veliko tako gorkih zagovornikov imel, kakor sem jez, in da bi gotova skušnja, da je vrabec podpornik sadjoreje čedalje več dobrovoljnih ušes našla pri mladih in starih.

Tako piše slavni kmetijski pisavec Pinkert. Naj bi se mu verjelo. K.

Še nekaj od uvurkov.

Ker se že precej dolgo o vrokih, virokih in urokih govori, naj tudi jaz povem svojo misel. V slovenskih goricah na Štajarskem sem med prostim ljudstvom vselaj slišal izgovarjati vü vurki, vürčen je, vürčiti. Mislim, da bi tedaj uvurki bila prava pisava, ker se, kakor je že g. Terstenjak omenil, na Štajarskem v mnogih krajih u na začetku besede vselej vü izgovarja, kakor vüsta namesto usta itd.

Vüvurki ali uvurki, vürčen, vurčen, vürčiti, vurčiti vse te besede so iz jedne korenine vurk. Tedaj vse krajine, kjer se čuje izgovarjati vürčen, vurčen, vürčiti, vurčiti pričajo, da bi uvurki bila prava pisava. Oni kraji pa, kjer se govori vročiti, vročen, vročljiv ne morejo besede vrok iz teh besed izpeljavati, kakor g. Terstenjak pravi, tedaj uvurki. Pri besedi vüvurki je, kakor jaz mislim, koreniki vurk slova vü v pisavi u pristavljena; tedaj ne vroki, ne viroki pa tudi ne uroki, temuč uvurki. Vurki, Beschreitung, in vurčiti, beschreien, najdemo tudi v Janežičevem slovníku.

Človek človeka vurči, ako ga preveč dolgo oistro gleda. Vurčenega začne glava boleti. Slovenci si za uvrke vode napravljajo. Vzemejo piskerc vode in veržejo v njo živega oglja, če so oglji na dno pali, je človek vurčen. Vurčen mora vodo narpred iz piskra piti, tedaj pa ž njo oči umiva in čelo, in tako ozdravi.

Človek pa more tudi živinče vurčiti, posebno mlado. Ko je tele ali žrebe na svet prišlo, se nikdar hvaliti ne sme; kdor ga pervokrat gledat pride, more pljuniti in reči: „ti gerdoba“.

Človek pa more tudi nežive stvari vurčiti; tako posebno ženske, kadar za gosti ali za letnico pogače pečejo, rade hišo zaklenejo, da jim, kadar mesijo, nihče testa ne vurči, ker vurčeno testo noče kipeti in kruh ni nikdar lep.

K. M.

Slovanske národne pesmi.

(Dalje.)

Več ruskih pesem in tudi serbskih se začne pripovedovaje, čeravno je več del takih pesem liričen. Ti početni versi, ki so, bi djal, za vvod, so dostikrat alegorični. Tudi se taki vvodi dostikrat ne vjemajo z drugo pesmijo. To je pa zato, ker pevec take vvode od drugih pesem prevzema in po svoje kaj pridaja. Te male alegorije pa včasih popolnoma to naznanjujejo, o čemur se v pesmi govori. Tudi ne

stojé samo v začetku, v sredi pesmi jih boš tudi dobil in pletó se včasih skoz celo pesem.

Serbske pesmi se dostikrat počenjajo s prašanji in odgovori na te prašanja, ki so več del prav fleten vvod v povest.

Več ruskih pesem se začenja z nekakošno negativno antitezo, ki ni tako jasna kakor serbske popraševanja. Človek si mora misliti, da se je popred kako prašanje zastavilo in da je začetek pesmi odgovor na te prašanja, post: ne leti sokol pod nebom, mladeneč hodi pokraj vode itd. ali kukavica ne kuka v merzlem logu, v vertu ne prepeva slavec; ali mladeneč zdiha v črni ječi, on zdiše in solze pretaka.

V narodnih pesmih vseh narodov je to, da se ponavljajo stanoviti pridavniki (epitheta), ali nikjer tako pogosto, kakor pri Slovanih. „Bel“ se pridaja vsaki stvari, ki je res bela in za tem stvari, ki je lepa in hvale vredna: beli Bog, = dobri Bog; beli car, = gospodar velike in mogočne Rusije. Dostikrat se ne gleda na pravi pomen pridavnika; posoda, trupla, persi, roke itd. so bele, tudi če je človek zamurec. Morje in jezero je skoraj zmiraj sinje. Ruski junaki so černolasi, glava serbskih junakov je rusa. Rúski mladenči s svojimi konji so dobri; serce je retivoje; solnce je v Serbskem jarko, v Ruskem krasnoje itd. Govoreč o ti stvari nam ni treba opomniti pridavnikov v Homerovih pesmih.

Slovanske balade so kakor španjske le malokdaj popolnoma. Ne pripovedujejo kake cele pripovedi, le ulomke, posamne scene nam stavijo pred oči; kaj malega opišejo, vse drugo pa pusté, da si človek sam z mislijo nadomesti. Kar se pripoveduje, večidel se opisuje in je v tem kar zelo plastično. To opisovanje res da dramatičnega življenja nima, ali ima tisto natančnost ali živost, ki se ji čudimo pri delih starih narodov. Ti so malokdaj prepevali o divjih strastéh ali o zamotanih djanjih; prepevali so mirne stvari, večidel družinsko veselje ali žalost. Ravno take so slovanske pesmi. Ravno tiste čute, ki nas obhajajo pregledovaje kak imeniten gersk kip, post: nevesto tisti večer pred svatnim dnevom ko si lasé češe in ko ji služkinja noge umiva, čutimo beróč ktero izmed mnogega števila pesemc, ki kaj podobnega opisujejo. Kaj je ta plastični značaj, nam kaže neka serbska pesemca, ktero je Göthe toliko rad imel, in ki je djal, da je vredna, da se prispodobi z visoko pesmijo Salomonovo (Kunst und Alterthum Band II. str. 49.) Ta pesem je tako melodična, da ti je ni moč nikakor z nobeno prestavo preočiti. Glej: Vuk Stef. Leipzig 1824. Bd. I. S. 55; in: v Beču I. 197).

Narodne pesmi slovenske so jako stare, česar se je lahko prepričati iz več basnoslovnih ali mitologičnih stvari, ki se v njih spominjajo. V baladah drugih narodov se le redkokrat najde, da bi živali govorile. V eni škotski govori konj; nekaj malo drugih je, v katerih govoré sokoli in slavci. Španjske narodne pesmi pa le ene ni, da bi kaj enakega imela. V pesmih vseh slovanskih narodov boš pa dobil živali, ki govoré, ki mislijo in ki žalujejo mnogo premnogo. To se nikomur čudno ne zdi. Tugarina Dragosona velikanski konj svari gospodarja vsake nevarnosti. Šarec Kraljeviča Marka celó joka, videč, da se Marku smert približuje. Fantazija ali domišljija slovanskih deklic in mladenčev je celo mrtve stvari z življenjem navdahnila. Neki serbsk mladeneč se je pobratil prav po redu z nekim kopinjem zato, da bi mu ljubo, če bi se mu ne dala poljubiti, za obleko prišlo in prideržalo. Še zvezde so v zvezi z ljudmi in jim morajo biti za sle; neka gizdava deklica se hvali, da je lepša od solca; solcu to žal zadé, pa ji lica počerni. Luna se za oblake skrije, kadar veliki car umre. V neki lepi serbski pesmi (Vuk. I. 275) mesec z danico govori.

(Dalje sledi.)

več tako gladko. Zatega voljo je salmijakovec (Salmiakgeist) veliko bolji; pa salmijakovec je sam na sebi prehud, zato se mora v vodi stanjšati in dvakrat več vode vzeti. V to salmijakovo vodo se pomoči goba, in z gobo se potem obriše umazana stvar.

Berite, kaj mazači znajo! *)

V G— na Gorenškem je imela 12. dan p. m. pri neki hiši precej rejena svinja vreči. Ko pa le delj časa nič ni bilo, začne gospodarja skrbeti, in ker si drugače pomagati ne vé, pošlje po mazača, kateri za najboljšega v tej okolici sloví. Se vé da hitro pride; al kmalo se pokaže, da ne bode nič opravil. Zdaj pokličejo berž iz bližnje vasi neko mazuljo, češ, da bo ona pravo zadela. Babúra hitro priteče, in na vrat na nos seže po mladičih in vleče in terga na vso moč. „Oh! prirašeni so — zavpije — zdaj sem enega pretergala.“ Kmalo na to prikorači še tretji mojster-skaza in tudi on skuša svinji pomagati. Ker pa tudi nič ne opravi, poterdi, kar je mazulja rekla, namreč, da so mladi prirašeni. Preden je 24 ur preteklo, je uboga živinca poginila. Ko pride konjederec po-njo, mu gospodar naroči, naj natančno pregleda, kaj ji je bilo, da storiti ni mogla. Glejte, kako se prestraši, ko mu drugi dan konjederec pové, da je 7 mladih popolnoma prav ležalo in da vsi so bili zdravi, se vé, da pa drugi dan že mrtvi, in da svinja le zato ni mogla storiti, ker so bili mazači vse raztergali po uji, namreč takrat, ko so menili, da mladiče tergajo! Lepa čast za mazače, pa škoda še večja za gospodarja. Kdaj se bodo vendar našim ljudem oči odperle, da bodo spoznali, da kdor se ne uči, tudi ne zná. Bog obvari, da bi komu privošil nesrečo, vendar pa rečem: kogar svarila in zgledi zmodriti ne morejo, naj ga le nesreča zmodrí! —kop.

Slovanske národne pesmi.

(Dalje in konec.)

V pesmih in pripovedkah se pripoveduje dokaj o močno ukoreninjenem praznoverji. Polne so pomembnih sanj, polne dobrega ali slabega pomena. Copernija nahaja se vsakoverstna in celo nekak fanatizem, ki je jutrovim deželam lasten. Zveza z drugim svetom pa se vendar nima tako za resnično in se ne veruje terdno, kakor je to pri nemških narodih. V ruskih pripovedkah le duhov zaslediti ni. V serbskih, českah in slovaških pesmih pa se večkrat bere, da mrtvi iz groba govoré. Na Serbskem je vera v neke pošasti, ki se jim pravi vukodlak, vendar v pravih serbskih ali novogerških pesmih je le čisto malo takih pošast. Viditi je, da je prosto ljudstvo prezdrave pameti, da bi mu v pesmih take grozne ostudne in praznoverne prikazni dopadale.

Le ena serbska pesem je, v kateri se pripoveduje, da je mrtvak nazaj prišel: „Jelica in njeni bratje“; ali še ta pesem je vsa razločna od škotskih ali nemških pesem, ki spominjajo prikazni ali duhove. Ravno to pesem imajo tudi nekoliko drugačno Novogerki, po kateri je pred ko ne tudi serbska ponarejena. Take stvari so se izcimile le v glavah nemških narodov, ki so hoteli kerščanstvo in ostanjke od paganstva poravnati. Človek se tem čudnovitim groznim podobam le z nekako serčno tesnobo bliža, ker so vse nekako čudno skrivnostne, da jih je človeka prav strah. Malo je takih stvari v poeziji in praznoverji Slovanov, ali to, kar je, je jasno, očevidno, ker ima gotovo obliko in je kar na ravnost povedano.

Poglejmo še nekoliko moralni značaj národne poezije slovanske. Čuditi se je, kako čisto npravna in nepokvarjena je njih fantazija ali domišljija. Res je, da imajo Rusi nekaj, bi rekel, spolzkah pesem, ali teh je le malo število. Serbi

imajo pa zares dokaj takih lahkomiselnih in nespodobnih pesem; ali primeri te pesmi z marsikterimi nemškimi nesnagami, pa boš vidil, da so serbske v ti primeri še nedolžne. Ne boš je dobil pomešane čednosti s hudobijo, kar se po gosto nahaja v škotskih in nemških baladah, in je tako nekakošno zoperno in serce žalno. Junaki v serbskih epičnih pesmih so vselaj pobožni in strašno ostri. Marko Kraljevič je koj pripravljen ženskam za nesramožljivost glavo odsekati, še svojo lastno nevesto strašno psuje in ji žuga z mečem, ker se mu zdí, da je proti njemu samemu prevoljna.

Oljubezni in junaštvu je, kakor povsod, tudi pri Slovanih naj več pesem. O tem pa se razločujejo od drugih narodov, da je ljubezen in junaštvo bolj ločeno. V španjskih pesmih je skoraj vselaj združeno junaštvo z ljubeznijo in ljubezen z junaštvom. V junaških slovanskih pesmih pa je ni, ali pa le čisto malo ljubezni. Težko se dobi, da bi bila ljubezen navod do kakega junaštva. Slovanski junaki ne poznajo romantične ljubezni; čast romantična pa se že vtepa v bolj nove serbske pesmi (Vuk Jerinić).

Slovanske pesmi niso romantične, imajo le naravno nježnost vroče, skerbne, vdane ljubezni, imajo živost mladih neumetnih čutov, vso plamečo strast španjske ljubezni in ravno tisto pohotnost; toda nimajo je skoro nič tiste preobilnosti čutenja, ki se razodeva v švedskih nemških in angleških národnih pesmih, tiste ljubezni, ki se unstran groba terpi in dušo celó za razne svetove na se veže. Ruski mladenči, ki morajo drago zapustiti, dostikrat tako svetujejo: „ne jokaj, o ne jokaj, nježno dekle; voli si, izberi si drugega ljubeza; ako bo boljši, pozabila boš mene; ako bo slabjši, spominjala se boš mene; spominjaj se mene, krotka duša, in jokaj!“

Ljubezen je viditi, da je pri slovanskih narodih bolj kakor pri katerem drugem kerščanskem narodu san mladosti. Pri njih se lahko in svobodno shajajo neoženjeni. Nobena šega pa svobodne in dolgoterpeče ljubezni manj mogoče ne dela kakor ženitne pogodbe. V tistih krajih, kjer so bili delj časa z Nemci v dotiki, so se tudi narodne šege premenile, zlasti pri višjih stanovih. Toda pri Serbi je še stara azijska navada. Roditelji se med sabo pogovoré in može in ženijo hčere in sinove, kakor se jim zdi, ali se ženin in nevesta poznata ali ne, ali se imata rada, ali ne, ali jima je všeč ali ne. Tudi drugod med Slovani je še dokaj te šege. Zato je treba, da se slovanska deklica, ki je serce ktermu mladenču morebiti dala, z mislijo zeznani, da pride čas, da bo mogla po zapovedi starišev serce nazaj vzeti. Vendar je nedozvoljena ljubezen le redek prikazek in ima se za naj večjo pregreho. Dokaj ruskih pesem opisuje slovó dragega od drage ali ljube od ljubeza, ker je mogel ali on ali pa ona drugega vzeti, in mnogo mladih omoženih žensk objokuje nesrečo.

Nježnočutne serca slovanskih žensk pa si vejo drugač pomagati, da zadostijo ti naravni potrebi ženskih pers prenašajoče vso svojo ljubezen na drugi stvari. Družinskih in sorodstvenih zvez nima noben drug narod tako za svete kakor Slovani. Materna ljubezen daje osnovo za marsiktero pesem in povsod se kaj lepo leskeče zlasti v prilikah. V neki ruski pesmi se vidi, kako se misli o ljubezni ženski in o ljubezni materni. Tù se poje, da ljubezni solze solnce posuši kakor jutranjo roso, solze matrne pa takó neprenehoma kakor gorski potok. V neki serbski pesmi se poje, da se je junak ranil na roci. Vila planinkinja pride, da ga ozdravi, če ji dá materno desno roko, sestrine lasce in biserno ovratje svoje žene. Mati rada dá desnico, sestra rada dá lasce ali žena biserov noče dati. Materna ljubezen je dostikrat opisana v podobi lastavice, ki leta v svoje toplo gnjezdo, ali v podobi goloba, ki pita svoje mlade. Marko Kraljevič nikoli ni odrekel materi spodobnega spoštovanja.

Opomniti še je treba neke vlastite razmere med brati in sestrami v slovanski narodni poeziji. To veljá zlasti za Serbe. Sestre ljubijo brate z neko po vse posebno goreč-

*) Obljubljeni spisi: „kako na Gorenškem sploh živino cajtajo“, nam bo prav všeč. Vred.

nostjo, one se rotijo pri glavi svojega brata. Brata ne imeti, je nesreča al pa saj slaba sreča. Umirajočo žensko vsa slovanska poezija predstavlja v podobi kukavice, in kukavica je po serbski pravljici sestra, ki je zgubila brata. Polno malih pesem je, ki kažejo kako važno je, da ima Serbkinja brata. Sestre, ki bratov nimajo, si brate celó umetno narejajo. V neki pesmi se pripoveduje, da ste naredile dve sestri, ki niste imele brata, brata iz bele svile. Svilo ste ovile okoli drevesa; naredile ste mu oči iz dveh svetlih černih kamenčkov in zobe iz dveh verst biserov. Dale ste mu v usta med, in nudile ga, da bi jedel in govoril. —

To so čerte občnega značaja narodne Slovanske poezije. Za tem opisuje Talvj, kako se med seboj ločijo narodne pesmi posameznih slovanskih narodov: Rusov, Serbov, Bolgarjev, Slovencev, Čehov, Slovakov, Poljakov, Lužičanov.

Svarilno in podučno.

Hudodelnik.

Žalosten izgled napačne otroške odreje.

(Konec.)

VII.

V tamni in močirni izbici neke ribčeve bajtice ob Donavi leži na terdi bičnati štorji zmeršen in medel bolnik — živa podoba revšine in nadloge; postaran, ubog, bolehen, pod ptujo streho, brez vsake nade na boljšo prihodnost. Al nadloge in revšina so toliko težje in grenkejšje, kadar si je človek sam kriv siromaštva in nesreče, in nikakor ni več v stanu pokvarjeno popraviti, razrušeno ponoviti in zgubljeno najti.

Nihče bi v milovanja vrednem bolniku ne mogel spoznati nekdanj lepega, zalega in gizdavega mladenčca Jefrema, in vendar je on z dušo in s telesom. Glej, človek, kakošno moč imajo strasti, pokaziti lepoto in razrušiti zdravje in moč. Strasti, vsled katerih je že zdavnej bolehal duša nesrečnega Jefrema, omamile in polomile so mu tudi zdaj telo. Obup ga je objel neusmiljeno s svojimi strahovitimi rokami in ne pusti ga več iz svojih ledenih pestí. Iz grobov vzdigujejo se mu pred njegovimi oslavljenimi očmi v blelih slikah senca materna, tastova, ženina in detetova; grozé se mu, serpo ga gledajo, zopet minejo, zopet se pokažejo in ne dajo mu miru ne podnevi ne ponoči. Nikjer miru, — boli ga telo, boli duša, gori mu glava, gori mu serce! — In kakor strašne prikazni se mu očitajo vse pregrehe in hudobije, ki jih je doprinesel v svojem nesrečnem življenji. Ako pa se ozre v večnost, vidi brezdnost svoje propasti in svojega večnega pogubljenja!

O nesrečni hudodelnik! kaj je storil vse iz sebe! Vsaka živa duša se ga ogiblje kakor kužnega. Prijatli so bežali, zlahtniki in svojci pa, ki so ga zvesto ljubili, počivajo v črni zemlji. Eno samo bitje pod solncem še mu je ostalo zvesto: njegova starejša, zdaj edina hčerka. Ona ga je s svojim trudom, s svojimi žulji preživila, odkar se je z raztrpanim zdravljem povernil iz zapora. Sama sedi sedaj revca poleg siromaške postelje ter neguje, gladi in poslužuje bolnega očeta z nježno otročjo ljubeznijo.

Dobro dete! dobro si zapopadlo in zapomnilo nauk četrte zapovedi Božje!

Vidši sirota nevarnost očetove bolezni začne svojega očeta opominjevati in prositi ga; naj se dá spovedati ter pomiriti z Bogom in pripraviti za pot v neznano večnost! Al bolnik odtresa in odmajuje zoper previdnost Božjo, da mu je odločila tako žalostno osodo. A koravno vidi že smert pred saboj, še je termast, nepoboljšljiv, hudoben. Al bolezen prihaja vedno nevarniši — strah in groza raste, kolikor bolj se bolezen pomnožuje — obup postaja vedno večji — nastala in približala se je strahovita smertna vojska!

Bolnik riga iz sebe strahovite kletvine, zmerjanja, za-

bavljanja in druge strašne besede, nad katerimi se deklica grozi, trese in trepetá. Bolnik divjá, ona proti Bogu moli, — on preklinja, ona kliče na pomoč Boga in sveto Božjo porodnico; poslednjič se verže nedolžno deklice na kolena pred svojega nesrečnega očeta, prime in stisne slabe in ledenomerzle roke njegove in začne ga prositi in zarotovati, bitke solze prelivaje, naj v tem važnem in razsodivnem trenutku, se zderži bogokletstva, in naj skesano obžaluje svoje hudobije in grehe in priporoči se v Božjo neskončno milost.

Dolgo deklica prosi zastonj. Poslednjič ga vendar ginejo solze hčerke — ne hčerke, ampak angelja. Urno pošlje sedaj po duhovnika, ki neutegoma prihití s poslednjo tolažbo sv. cerkve k bolniku, al prepozno; nesrečni hudodelnik bil je že — mertev. Mili Bog! bodi usmiljen sodnik ubogi duši.

Po ilirskem spisal J. Levičnik.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Milana 21. maja. Najnovše povesti o reji židnih gosenc iz Friulskega, Veroneškega, Kremoneškega in Lodiškega okraja se razno glasijo. Tù in tam morajo namesti domačega semena azijsko jemati. Červiči se zdaj komaj v drugo lévijo in zareja se zakasnuje. Tudi na Napolitanskem niso nič kaj dovoljni s to rečjo. V Španii bi utegnili polovico mešičkov memo drugih let pridelati. Na Sardinskem so červiči zdravi in krepki.

Iz Dunaja 22. maja. P. F. S—n. Žalostno novico imam naznaniti danes „Novicam“. Slavnoznani in za bosniško slovstvo mnogozasluženi frančiškan gosp. pater Franjo Jukić je 20. t. m. po britki bolezni v tukajšnjem frančiškanskem samostanu St. Jeronima umerl; danes popoldne so ga pokopali na pokopališču Št. Marškem, kjer počivata tudi J. Kopitar in J. Kollár. Naj v spomin verlega domoljuba povém, kar mi je znano iz poslednjih njegovih dni. Preden se je pokojni na Dunaj preselil, je živel v samostanu frančiškanskem v Diakovaru v Slavonii. Svetli skof diakovarski g. dr. Strosmajer, ki so ga posebno radi imeli, so mu želeli izročiti oskerbništvo neke fare na deželi. Al ker je Jukić čedalje bolj bolehal, se je na škofov svet podal na Dunaj zdravja iskat. Žalibog! da mnogokrat z dobrim vspehom ponovljena operacija ga ni mogla rešiti britke bolezni, ker tudi v ledicah se je vgnjezdil in jih pokvaril neodpravljen kamen. Silne bolečine je prenašal z največjo potepuštvostjo in vès udan v voljo Božjo je sklenil svoje življenje, ktero, kakor naši bravci vedó, je bilo polno rodoljubne marljivosti, pa polno tudi težav. Bodi junaku v življenji in smerti zemljica lahka! Pred smertjo je izročil predstojnikom tukajšnjega samostana svojo slovstveno zapuščino s sporočilom, naj jo pošljejo vikarju frančiškanskega samostana v Diakovar. V zapuščini ti je zgotovljeni rokopis 3. tečaja „Bosanskega prijatelja“, obris zemljopisa in zgodovine bosniške, in latinska slovnica v ilirskem jeziku za domačo rabo bosniških duhovnov frančiškanskega reda; razun tega so menda tudi še kake čertice za osnovo novih del v njegovi zapuščini.

Od sv. Lenarda poleg velike Nedele na Štajaru 15. maja. Mikalo me je viditi, kako in kaj je v mojem vinogradu, posebno pa v sadunovniku, kjer že pol leta nisem bil. Hvala Bogu! vse je prav lepo. Nisem se mogel načuditi, ko spregledavam mnoge mlade redno zasajene sadunosne drevesice in zapazim, da je tudi to zimo vsem terdi zajčji zob bil prizanesel, in da prav krepko rastejo. Resnično morem reči: „moj sadunovnik zajcu ne tekne.“ V prejšnjih zimah nisem se bil čudil, ker zemlja ni bila tak dolgo z mrazom in belo odejo pokrita; ali letos! ko je tožb na cente, se mi vendar skerb do drevesic mojega starčka, vincarja, prevažna zdi. Po dobrem napitku (Trinkgeld), kterege mu nikoli ne odtegnem, ga vprašam bolj zavoljo mojega spremlevavca kakor za se: kako je ravnal z drevesci, da tudi to